

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Jokseenkin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Lähisuhdeväkivallan sovittelua on tarkasteltava rikosprosessille rinnakkaisena menettelynä, jolla voi onnistuessaan olla useita erilaisia hyötyjä sekä lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolten ja heidän lähipiirinsä, että myös laajemmin yhteiskunnan kannalta. Sovittelupalvelu on osapuolille kertaluonteinen mahdollisuus keskinäiseen vuorovaikutukseen koulutettujen fasilitaattorien läsnä ollessa. Sovittelu on osapuolille erinomainen mahdollisuus päästä käsittelemään tapahtunutta, pohtimaan väkivallan vaikutuksia itseensä ja lähipiiriinsä sekä mahdollisuus tulla kuulluksi turvallisesti. Sovittelusta voi olla osapuolille hyötyä, vaikka sovintoa ei syntyisikään, sillä sovinto ei ole prosessin päätavoite.

Poliisin ja syyttäjän sovitteluun ohjaamat asiat ovat pääsääntöisesti tekemuodoltaan lievemmästä päästä. Tiedossa olevaa toistuvaa väkivaltaa ei sovitella, eikä samojen osapuolten välistä lähisuhdeväkivaltaa sovitella kuin kertaluontoisesti. Sovittelu on osapuolille vapaaehtoista ja suostumuksen sovittelulle voi perua missä tahansa prosessin vaiheessa ja sovittelu voidaan keskeyttää prosessien edetessä.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Pidetään hyvänä esityksenä sitä, että määrärahaa ei vähennettäisi muutoksen vuoksi, vaan mahdollisesti vapautuvia resursseja voitaisiin kohdentaa muiden rikos- ja riita-asioiden sovitteluun, kuten esityksessä mainittuihin lasten ja nuorten sovitteluihin.

Ongelmallisena nähdään muutoksen vaikutukset ihmisten perusoikeuksien toteutumisen osalta. Perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perusoikeudet ovat kaikille turvattuja oikeuksia. Rajataanko lähisuhteessa tapahtuneiden väkivalta asioiden osapuolten oikeus vaikuttaa ja osallistua oman asiansa hoitamiseen estämällä sovittelun mahdollisuus tietyiltä ihmisryhmältä (lähisuhde, sukulaisuus)? Muutos rinnastaisi lähisuhdeväkivallan uhrin alaikäisiin ja vajaavaltaisiin. Jos oikeus sovittelukohtamiseen viedään tietyiltä ryhmiltä, se rajoittaa osaltaan ihmisen itsemääräämisoikeutta omassa asiassa ja voi näyttäytyä myös syrjivänä. Kaikki lähisuhdeväkivallan uhrin eivät ole kykenemättömiä tekemään oman etunsa mukaisia ratkaisuja omassa asiassa. Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan, osapuolilta jää mahdollisuus saada sovittelun ammattilaisen toteuttamaa palveluohjausta ja motivointia esimerkiksi päihde-, mielenterveys- ja/tai väkivaltatyön palveluihin, jota tällä hetkellä tehdään osana sovitteluprosessia myös tilanteissa, joissa varsinaiseen sovitteluun ei edetä. Lakiesityksen mukaan sovittelua vastaavaa palvelua, joka on tarkoitettu lähisuhteen molemmille osapuolille ei ole tarjolla. Osapuolille ei tarjoudu rikosprosessissa täydentävää luottamuksellista tilaisuutta puhua väkivallasta ja sen seurauksista sekä vaikutuksista, mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään.

Muutos ei poista mahdollisuutta rajoittaa esitutkintaa tai tehdä syyttämättäjättämispäätös sovinnon perusteella. Lievissä lähisuhdeväkivalta-asioissa asia etenee usein tuomioistuimen kirjalliseen menettelyyn, jolloin tapahtunut voi jäädä osapuolten näkökulmasta käsittelemättä. Seurauksena oikeuskäsittelystä on usein sakko, joka voi rasittaa yhteistaloudessa asuvien osapuolten yhteistä taloutta.

Ei ole voitu osoittaa, että sovittelusta luopuminen vähentäisi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai parantaisi naisten asemaa tai estäisi väkivallan jatkumista lähisuhteessa.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Esityksessä läheisen käsitteen osalta viitataan rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohtaan, joka koskee syyttäjän syyteoikeutta lievässä pahoinpitelyssä.

Edellä mainittu läheisen henkilön määritelmä ei ole riittävän selkeä ja yksiselitteinen. Lisäksi ongelmallisena nähdään se, että rikoslain määritellyssä lähisuhteessa olevat henkilöt eivät tosiasiallisesti välttämättä ole läheisiä tai alisteisessa suhteessa toisiinsa. Perheiden monimuotoisuus ja erilaisten asumisjärjestelyiden kirjo huomioiden määritelmä ei ole riittävä.

Kaikkien sovitteluun ohjattujen lähisuhteessa tapahtuneiden väkivaltatilanteiden taustalla ei ole pitkään jatkunutta ja vakavaa väkivaltaa. Usein lähisuhdekin saattaa olla kestänyt lyhyen aikaa.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Sovittelun rajaaminen rikosnimikkeiden perusteella on ongelmallista, mikäli kategorisesti suljetaan tietyt nimikkeet pois sovittelun piiristä. Näissäkin asioissa asiakkailta saattaa olla tarve saada asiaansa käsiteltyä toisen osapuolen kanssa restoratiivisen menettelyn mukaisesti. Rikosnimikkeet voivat muuttua rikosprosessin aikana ja vaihtua poliisin esitutkinnassa määrittelemästä syyttäjän harkinnassa. Viime kädessä syyttäjän tehtävä on ratkaista virallisen syytteen alaisissa asioissa, vaaditaanko asiassa rangaistusta.

Mikäli soviteltavien rikosten laatua rajataan, tulee määrittelyn olla selkeää.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Sovittelupalvelua on kehitetty viime vuosina laajasti. Tästä esimerkkinä muun muassa lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvä käytäntö, joka on ollut käytössä vasta hyvin vähän aikaa, eikä voida vielä osoittaa sen vaikutuksia. Erityisesti sovittelun edellytysten selvittämiseen on saatu työkaluja turvaamaan laadukasta sovittelun edellytysten prosessia. Tästä esimerkkinä valtakunnallinen yhdenmukainen THL:n koordinoima sovittelijoiden koulutus.

Sovittelu tarjoaa siihen osallistuville asiakkaille ainutkertaisen restoratiivisen menettelyn prosessin, jolla voi olla korjaavaa vaikutusta ihmisten elämäntilanteeseen laajemminkin. Sovittelussa asiakkaiden tilanteeseen kyetään reagoimaan suhteellisen nopeasti ja joustavasti ilman jonoja, palvelun tavoitettavuus on asiakkaan näkökulmasta hyvä. Sovittelutoimistoissa panostetaan asiakkaiden palveluohjaukseen.

Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään, tulee kiellon koskea kaikkea lähisuhteessa tapahtuneiden väkivaltarikosten sovittelua mukaan lukien perhesovittelu, koulusovittelu ja katusovittelu. Ei voida osoittaa, että näissä sovittelun muodoissa mahdollisuus painostamiseen ja alistainen suhde olisi vähäisempi.

Lausunnon antaja:

Eeva Torppa-Saarinen, sosiaali- ja terveysjohtajan varahenkilö, Pirkanmaan hyvinvointialue

Lausunnon valmistelija:

Maria Päivänen, toimialuejohtaja, sosiaalipalveluiden toimialue, Pirkanmaan hyvinvointialue

Paavilainen Paula
Pirkanmaan hyvinvointialue